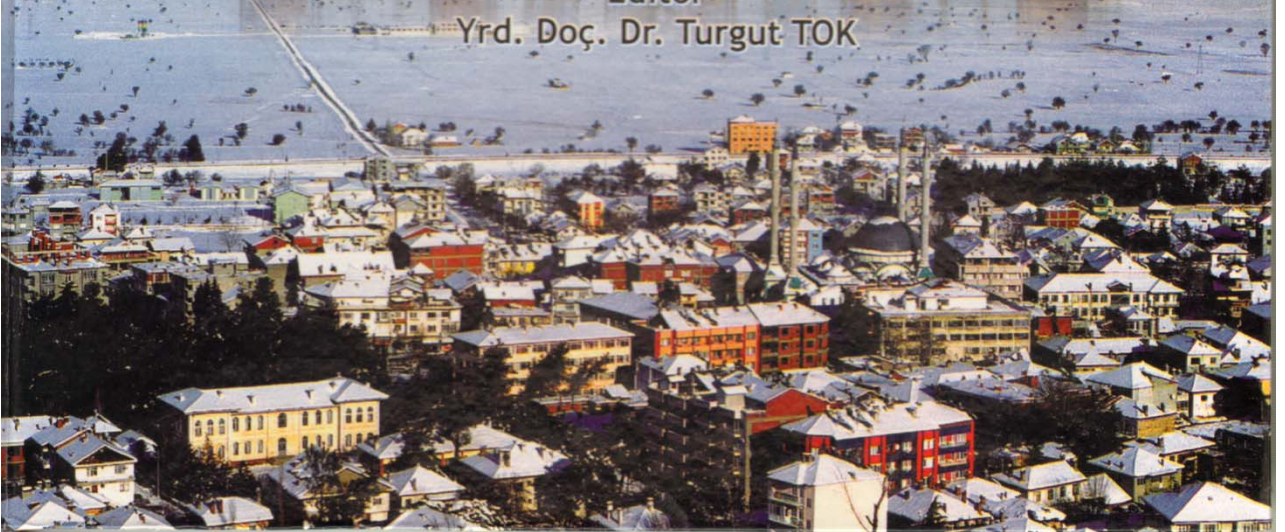

I. ACIPAYAM SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ

Editör
Yrd. Doç. Dr. Turgut TOK

I.
ACIPAYAM
SEMPOZYUMU
BİLDİRİLERİ

Editör
Yrd. Doç. Dr. Turgut TOK

1-3 ARALIK 2003
ACIPAYAM-DENİZLİ

2007
DENİZLİ

**Pamukkale Üniversitesi
Acıpayam Kaymakamlığı**

**1. Acıpayam Sempozyumu
01-03 Aralık 2003**

BİLDİRİ METİNLERİ

Kapak ve Sayfa Tasarımı
Salih Çivelek

Kapak Fotoğrafları
Foto Tek - Acıpayam

ISBN
978-975-6992-22-7

Baskı
Zirve Medya Grup
Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Tel : 0 258 24 25 444
kurumsaliletisim@denizligazetesi.com
DENİZLİ

Copyright © Pamukkale Üniversitesi

Tüm hakları saklıdır. Pamukkale Üniversitesi Rektörlüğü'nün yazılı izni olmaksızın bu kitap ya da kitabın bir kısmı herhangi bir biçimde yayınlanamaz.

DANIŐMA KURULU

Recep YAZICIOĐLU
Prof. Dr. Hasan KAZDAĞLI
Gürbüz AZAK
Süleyman CANER

Denizli Valisi
PAÜ Rektörü
Gazeteci-Yazar
Yargıtay Üyesi

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Hasan KAZDAĞLI
Prof. Dr. Hüseyin BAĐCI
Prof. Dr. İnan ÖZER
Prof. Dr. Tuncer BAYKARA
Prof. Dr. Ömer PEKER
Prof. Dr. Muzaffer ÖZTÜRK
Prof. Dr. Durali YILMAZ
Prof. Dr. Mesut GÜLMEZ
Prof. Dr. Sebahattin NAS
Prof. Dr. Mehmet ÖZKUL
Prof. Dr. H. Ömer KARPUZ
Doç. Dr. Selahittin ÖZÇELİK
Doç. Dr. Attila DORUM
Doç. Dr. Celal ŞİMŞEK
Yılmaz TURAN
Hasan ERBİL
Kerim Aydın ERDEM
Fikret SÖNMEZ
Abdullah ASLAN

PAÜ Rektörü
PAÜ Rektör Yardımcı
PAÜ Rektör Yardımcı
Ege Üni. Edebiyat Fakültesi
Orta DoĐu Amme İdaresi
İstanbul Üni. Tıp Fakültesi
İstanbul Üni. Fen-Edebiyat Fak.
Orta DoĐu Amme İdaresi
PAÜ Mühendislik Fak. Dekan
PAÜ Mühendislik Fakültesi
PAÜ Fen-Edebiyat Fakültesi
PAÜ Fen- Edebiyat Fakültesi
Gazi Üniversitesi
PAÜ Fen-Edebiyat Fakültesi
Emekli Yargıtay Üyesi
Yargıtay Üyesi
TRT Eski Genel Müdürü
Halkla İliŐkiler Müdürü
Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanı

YÜRÜTME KURULU

Mehmet Ali ÖZYİĞİT
Sefer DEMİR
Dr. Turgut TOK

Acıpayam Kaymakamı
Acıpayam Belediye Başkan
Sempozyum Koordinatörü

SEKRETERYA

Dr. Turgut TOK

PAÜ Fen-Edebiyat Fakültesi

İçindekiler

Acıpayam Kaymakamı Ali Özyiğit'in Açış Konuşması	IX
Acıpayam Kaymakamı Numan Hatipoğlu'nun Sunuş Yazısı	X
PAÜ Rektörü Prof. Dr. Hasan Kazdağlı'nın Sempozyum Açış Konuşması	XI
Editör'den	XII
GEÇMİŞ OLSUN!	XV
Acıpayam Araştırmaları Üzerine Düşünceler	1
Tuncer (bin Asım) BAYKARA	
XIX. Yüzyıl Ortalarında (1844-1845) Acıpayam ve Çevresinde Sosyo-Ekonomik Hayat	8
Selahittin ÖZÇELİK	
XV. ve XVI. Yüzyıllarda Karaağaç-ı Gölhisar (Acıpayam) Kazasında Yerleşme ve Nüfus	50
M. Yaşar ERTAŞ	
Osmanlı Dönemi Aydın Vilayeti Yıllıklarına göre II. Abdülhamid Döneminde Acıpayam (1876-1909)	68
Süleyman İNAN	
Acıpayam ve Çevresinde İdari Yapı	80
Yasemin Beyazıt	
Çanakkale Cephesinde Şehit Düşen (Acıbademliler) Acıpayamlılar	91
Veysi AKIN	
Antik Dönemde Alacain (Agathe Kome) Kazanes Vadisi Bağlantısı	109
Celal ŞİMŞEK	
Yassıhöyük'te Yapılan Kazı ve Araştırmaların Işığında Acıpayam Ovasının Tarih Öncesi Çağları	135
Mustafa BÜYÜKKOLANCI	
Kalıntılar Işığında Antik Dönemde Acıpayam Ovası	142
Bilal SÖĞÜT	
Acıpayam Ovasının İlk Yerleşimleri ve Yol Sistemi	162
Yusuf KILIÇ	
Antik Dönem Mezar Yazıtlarındaki Ceza Formülleri ve Lanetlemeler	166
Esengül AKINCI	
Kazanes Vadisinde Sikke Basan Antik Kentler Themisionion	174
Cevdet SEVİNÇ	
Bir Müzik Efesi, Talip ÖZKAN	180
Mustafa KARAKAYA	
Acıpayam Yemek Kültürü	186
Şaban KÖK	
Acıpayam'dan Derlenen Sülale Adları	216
Şaban KÖK	
Pehlivanlar Diyarı Acıpayam'ın Namlı Güreş Ustaları	226
Şükrü Tekin KAPTAN	
Acıpayam Türküleri Üzerine Denemeler	243
Erkan BAYKARA	
Hukuk Alanında Acıpayam	249
Yılmaz TURAN	
Acıpayam Yöresinin Sosyo Ekonomik Gelişmişlik Düzeyi ve Demografik Yapısı	252
Mehmet Meder, Alaattin Oğuz	
Acıpayam ve Yöresinin Sınai Mülkiyet Hakları	260
Cihan BAYKARA	
Cumhuriyet Döneminde Denizli-Acıpayam İlçesinin Eğitim Durumu	266
Vesile ALKAN	
Öğretmenlerin Bilim Kavramı ile İlgili Görüş ve Düşünceleri Üzerine Bir Araştırma (Acıpayam örneği)	273
Hüseyin Cahit KAYHAN, Muhammet UŞAK	
Mustafa Reşid Bey'in Acıpayam Sürgün Günleri ve Eğitim Faaliyetleri Üzerine Bir İrdeleme	287
Hüseyin Cahit KAYHAN	
Acıpayam Türk Ocağının Tasfiye Süreci Gelişmeleri	294
Ercan HAYTOĞLU	

ANTİK DÖNEM MEZAR YAZITLARINDAKİ CEZA FORMÜLLERİ VE LANETLEMELER

Esengül AKINCI*

* Öğr. Gör., Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü DENİZLİ.

İlk çağlardan günümüze ulaşabilen epigrafik malzemenin en geniş bölümünü mezar yazıtları oluşturmaktadır. Mezar yazıtları içerik bakımından diğer yazıt türleri ile karşılaştırılacak olursa, özellikle dekretler, onur yazıtları ve adaklara göre pek zengin sayılmazlar. Erken dönem mezar yazıtlarına bakıldığında, sadece mezar sahibinin adı ve bazı ibret verici ifadeler karşımıza çıkarken, Roma Döneminden itibaren mezar yazıtlarında ölen kimselerin yakınlarının adları ve hatta akrabalık durumları, ayrıca ölen kimsenin mensubu olduğu mesleki veya sosyal amaçlı derneklerin isimlerinin kaydedildikleri görülmektedir. Bu yazıtlar aracılığı ile antik dönemin aile yapısı ve sosyal durumu hakkında geniş bilgi sahibi olmak mümkün olmaktadır. Her ne kadar mezar yazıtları önemsiz gibi görülseler de, ait olduğu döneme ilişkin değerli ve aydınlatıcı bilgiler sunmaktadırlar¹.

Anadolu'da ele geçen çok sayıda mezar yazıtında karşımıza çıkan bazı ifadeler, antik dönemde mezar soygunculuğunun (*tymboroukhia*) sıklıkla karşılaşılan bir sorun olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı mezar yazıtlarının büyük bir kısmı mezarlara zarar vermeyi yasaklayan ya da bunların izinsiz kullanımları halinde öngörülen dinsel ve hukuki cezaları kaydeden ifadelerle doludur. Mezar sahiplerinin mezarlara ölü hediyesi olarak koydukları değerli eşyaların çalınmasını daha da önemlisi ölü'nün ruhunun rahatsız edilmesini önlemek üzere, yazıtlara yaptırım gücünün kuvvetli olacağına inandıkları bazı caydırıcı ifadeler ekledikleri görülmektedir.

Arkeolojik kazılarda gün ışığına çıkarılan birçok mezar ve bu mezarlara ait yazıtlardan, antik dönem insanların öldükten sonra başka bir hayatın devam ettiğine kesinlikle inandıklarını anlamaktayız. Bundan dolayı, kişiler mezarlarına oldukça önem vermekteydiler. Öldükten sonra devam ettirecekleri hayatın ikametgâhı olarak düşündükleri mezarlarını maddi güçlerinin elverdiği ölçüde sağlam ve gösterişli yaptırma eğiliminde idiler². Ayrıca mezarlarının kimler tarafından nasıl kullanılacağına dair kararlar kişi hayatta iken bizzat kendisi tarafından ya da öldükten sonra en yakınları tarafından alınmakta ve bu kararlar mezar yazıtında belirtilmekteydi. Böylece mezar bir şekilde tapulanmakta ve yazıt ölen kişinin bir vasiyetnamesi niteliğini de taşımaktaydı. Bu kararların tersine hareket edildiği takdirde ceza olarak devlet hazinesine ya da tapınağa belirlenen miktarda para ödenmesi gerekmekte idi. Bu, geç dönemlerde ortaya çıkmış bir uygulamadır.

¹ Malay 1987, s. 20-22.

² Lanckoronski 1890, s. 66-67.

Bilhassa İmparatorluk Dönemi'nde, imparatorluk düzeninin bozulmaya yüz tuttuğu bir zamanda mezarların soyulması ve başkaları tarafından izinsiz kullanılmasının yoğun bir şekilde artması nedeniyle mezar sahipleri mezar yazıtlarına içlerine kimlerin gömülme izninin olduğunu gösteren kararlar eklemişlerdir. Bunun yanında, yine izinsiz kullanım durumunda imparatorluk hazinesine kanunlar çerçevesinde belirlenen bir miktarda para cezası ödeneceğini de belirtmektedirler³.

Bu ceza formüllerinin özellikle Roma Döneminde ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Bazı bölge ve dönemlerde uygulanan para cezasının etkili olmadığı zamanla görülmüş olmalı ki, bazı yazıtlara lanetleme ve küfretme şeklinde ilginç ifadeler eklenmiştir. Ortaya çıkış amaçları sadece mezarları korumaya yönelik olan bu yazıtlar İmparatorluk Dönemi'ndeki yöresel ve bireysel çeşitliliklerin saptanmasında dinsel ve dünyevi açıdan büyük önem taşımaktadırlar⁴.

Roma Dönemi mezar yazıtlarında üç tip ceza formülü görülmektedir. Bunlardan ilki; mezar sahibinin ölmeden önce kendi isteğine göre içinde yatacağı mezarın cezai değerini ve bu cezai değerden faydalanacak olan hayattaki yakınlarının bizzat kendisi tarafından belirlendiğini gösteren formüllerdir. Bu tip yasak formülleri mezar sahibinin arzusuna göre tespit edilen ceza miktarını gösteren ifadeler içermektedir. Bu ceza miktarları kanunlar çerçevesinde belirlenmekte, bireyler kendi istekleri doğrultusunda herhangi bir rakama karar verememekteydiler. Bu miktarlar genellikle 250, 500, 1000, 1500 dinar gibi yuvarlak rakamlardı. Ceza miktarının az ya da çok oluşunun mezar sahibinin zenginlik veya fakirliğiyle alakalı olduğu fikri bazı bilim adamları tarafından kabul görürken, diğer taraftan mütevazı aile mezarlarında görülen çok yüksek rakamlar bu miktarların İmparatorluğun ekonomik açıdan parlak veya buhran dönemlerine göre mi belirlendiği sorusunu akla getirmekte ve bazı bilim adamları da bu doğrultudaki fikirleri desteklemektedirler⁵. Kanımızca ikinci olasılık daha akla yakın gibi görünmektedir. Çünkü bazı orta halli ailelere ait olduğu anlaşılan mezarların yazıtlarında bu miktarlar 50.000 dinara kadar çıkmaktadır⁶. Etkili bir güvenliğin sağlanabilmesi için mezarın cezai değerinden faydalanması istenen, mezar sahibinin yakını olan bir kimsenin veya devlet hazinesi, şehir hazinesi gibi resmi bir makamın ya da bir tapınağın önceden tayin edilip gösterilmesi gerekmektedir. Ayrıca bazı yazıtlardaki ifadelerden mermer işleyen atölyelerin ya da mezarlıklar birliği müdürlüğünün de bu cezai değerlerden faydalandıkları anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra bazı dönemlerde ve bazı bölgelerde olasılıkla koruma tedbirinin artırılması gerekmiştir ki hem resmi hem dini hem de özel müesseselerin tayin edildiği görülmekte, hatta yazıtın bir kopyası da devlet arşivine kaldırılarak tam bir emniyet sağlanması amaçlanmaktadır. Bu tipteki ceza formülü içeren yazıtların orijinal olarak çıkış yeri Anadolu'dur. Diğer yerlere Anadolu etkisiyle geçmiştir. Hatta Anadolu dışında bu formüllerin oldukça azaldığı görülmektedir⁷.

İkinci tipteki ceza formülleri; mezar soygunculuğu ile ilgili özel kanunları kapsayan formüllerdir. Bu tip ceza formülleri uygulanması pek kolay olmadığı için pek itibar görmemiştir. Çünkü bu ceza formülündeki cezayı uygulayabilmek için suçu işleyen şahsın suçüstü yakalanması gerekmektedir. Aksi takdirde mezar soyulduğu ile kalmakta, hiçbir yaptırım uygulanamamaktadır. Bunun yanında soyguncu suçüstü yakalansa bile cezası oldukça ciddi idi; ağır hapis gibi. Bu formülü içeren mezar yazıtları büyük oranda II. yüzyılda görülürler ve sayıları da oldukça azdır⁸. Olasılıkla, yaptırım gücü fazla gibi görünse de uygulamalarda ortaya çıkan sıkıntı dolayısı ile sadece II. yüzyıla sınırlı kalmıştır.

³ Taşlıkloğlu 1961, s. 18.

⁴ Şahin 1995, s. 8

⁵ Lanckoronski 1890, s. 67; Mansel- Akarca 1950, s. 33-34; Taşlıkloğlu 1961, s. 19.

⁶ Mansel- Akarca 1950, s.33-34.

⁷ Taşlıkloğlu 1971, s. 121.

⁸ *Ibid.*, s. 122

Üçüncü tip ceza formülleri ise, dinin korunması altına sığınmış ifadeler taşıyan, bütünüyle dini yaptırımların söz konusu olduğu formüllerdir. Bu yazıtlarda tanrı ya da tanrıçalar ortak bir koruma mercii olarak karşımıza çıkarlar. Genellikle bu tip mezar yazıtları belirli bir miktar cezai değerin yanı sıra lanetleme ifadeleri de taşımaktadırlar.

Acıpayam ilçesi ve çevresinde yapılan araştırmalarda 8 tanesi mezar yazıtı olmak üzere toplam 17 adet Grekçe yazıt tespit edildi⁹. Bu mezar yazıtlarından dördü normal mezar yazıtı olarak karşımıza çıkarken diğer dört tanesi ise dikkat çekici bir şekilde aynı formülde lanetlemeler içermekte idiler. Bu çalışmamızda, lanetleme formülü içeren bu dört yazıt üzerinde değerlendirme yapmaya çalıştık.

Şu an Dodurgalar belediye binası bahçesi ve sağlık ocağı'nın bahçesi'nde korunmakta olan yazıtların dördünün de Dodurgalar ile Yazır arasında yer alan Ören Mevkii'nde ele geçtiği belirtilmektedir ve aynı formülü içermektedirler. Bu yazıtlar tamamen dini formüldeki lanetleme içeren mezar yazıtları örnekleridir.

İlk mezar yazıtımız şu an sağlık ocağının bahçesinde durmaktadır, yazıt hakkındaki teknik bilgiler şöyledir: Kireçtaşından yapılmış sütun kaidesi, sütunun alt kısmı ile kaide birlikte yapılmıştır, plintenin köşeleri ve torusun bir bölümü kırıktır. Oldukça yüksek bir plinte, torus ve yivsiz sütundan oluşmaktadır. Plintenin bir yüzünde 3 satırlık grekçe yazıt yer almaktadır. Yükseklik: 0.45; Genişlik: 0.66 ve Harf Yüksekliği 0.002 m. (Res. 1)

[ε]ῖ τις τοῦτο τὸ μνημεῖον ἀδ[ι]-
κήσει, θεῶν Πισιδικῶν κεχ[ο]-
λωμένων τύχοιτον¹⁰

Çev.: “Eğer birisi bu mezara haksızlık ederse, öfkeli Pisidia Tanrıları'na çatsın”.

İkinci olarak ele alacağımız mezar yazıtı da aynı yerden getirilmiştir ve sağlık ocağının bahçesinde durmaktadır. Üç tarafı düz işlenmiş dörtgen bloğun ön yüzünde 4 satırlık grekçe yazıt bulunmaktadır. Kireçtaşından yapılmış olan bloğun arka kısmı tamamen kırıktır. Yükseklik: 0.32; Genişlik: 0.54; Derinlik: 0.27 ve Harf Yüksekliği 0.003- 0,0033 m. (Res. 2)¹¹. Bu blok üzerindeki yazıt, tamamen yukarıda kopyası ve çevirisi verilen yazıtın aynısıdır. Aralarındaki tek fark, ilk yazıtımızın son ifadesine (v) eklenmiştir: (τύχοιτο(v)); ἐστί(v) de olduğu gibi.

Bir diğer yazıtımızda yine Ören mevkii'nden getirilmiştir ve şu an sağlık ocağının bahçesinde. Kireçtaşından yapılmış ve ön yüzü ince yonu işlenmiş dörtgen blok, köşelerinde ve kenarlarında kırıklar vardır. İnce yonu işlenmiş olan yüzünde üç satır gerekçe yazıt bulunmaktadır. Alt kısmında zıvana deliği görülmektedir. Yükseklik: 0.47; Genişlik: 0.48; Derinlik: 0.48 ve Harf Yüksekliği 0,0015- 0,0025 m. Söz konusu yazıtımız yukarıda ilk olarak ele aldığımız yazıtın

⁹ Araştırmalarına katılmamış olmama rağmen Acıpayam ilçesi ve çevresinde yaptıkları yüzey araştırmasında tespit ettikleri grekçe yazıtların kopyalarını büyük bir titizlikle alarak, fotoğraflarını çeken ve bana bu konuda çalışma imkanı sağlayan Sayın Yard. Doç. Dr. Bilal Söğüt'e ve Araş. Gör. Tunç Sezgin ile Yüksek Lisans öğrencisi Zeliha Gider'den oluşan ekibine içtenlikle teşekkür ederim.

¹⁰ Ramsay 1895, s. 271; Sterrett 1883/1884, no: 29.

¹¹ Ramsay, *age.*, s. 271.

tamamen aynıdır, hiçbir değişiklik göstermemektedir, yani aynı lanetleme formülünden oluşmaktadır. (Res. 3)

Son yazıtımız ise bir mezar altarıdır, yine Ören Mevkii'nde bulunmuştur ve şu an Dodurgalar belediye binasının yan tarafındaki sokakta durmaktadır. Kireçtaşından yapılmıştır, üst kısmında ve kenarlarında kırıklar vardır, kaide ve taç kısmı profillidir. Bloğun üst kısmına tepe ve köşe akroterleri işlenmiş beşik çatılı, simgesel bir yapı oluşturulmuş ve buraya ayakta durur vaziyette bir kadın ve bir erkek kabartması işlenmiştir. Bu kabartmanın altında 11 satırlık grekçe yazıt yer almaktadır. İlk sekiz satırın başlangıç ve bitiş kısımları tahrip olmuştur. Son üç satır tamamen okunabilir durumdadır. Bu altar hakkındaki teknik bilgiler şöyledir: Yükseklik: 1.34; Genişlik: 0.65; Derinlik: 0.52; Harf Yüksekliği: 0.002- 0.0025 m. (Res.4) Bu mezar altarının son dört satırı birkaç kelimenin yerlerinin farklı olması dışında, yukarıda gördüğümüz yazıtlardaki lanetleme formülü ile anlam olarak aynıdır¹². Yazıtlarımızın hepsi Roma Dönemi'ne tarihlenmektedir.

Bu dört adet mezar yazıtında aynı lanetleme formülünü içermesi bizi şöyle bir düşünceye sürüklemektedir; bahsettiğimiz yazıtların ele geçtiği bölge, bazı antik yazarlar¹³ tarafından Phrygia'ya dâhil edilmesine rağmen, yazıtlarda Pisidia Tanrıları'nın karşımıza çıkması bu bölgenin dini açıdan Pisidia Bölgesi'nin inanışlarından büyük ölçüde etkilendiğini göstermektedir.

Ceza formülü ve lanetleme ifadesi taşıyan mezar yazıtlarının Roma Dönemi'nde yoğunlukla görülmeye başlandığını ve mezar soygunculuğuna karşı yaygın olarak başvuru bir korunma tedbiri olduğunu belirtmiştik. Roma Dönemi'nde Anadolu'da genel olarak bütün bölgelerde artan mezar soygunculuğu bu dönemde Kazanes Vadisi'nde yaşayan halkın da korkulu rüyası haline gelmiştir ki, ele aldığımız yazıtların ilk üçü bizi buranın insanların artık mezarlarına caydırıcı ifadeler yazmayı kimin mezarı olduğunu bile yazmaktan daha önemli tuttukları gibi bir fikre yöneltmektedir. İlk üç yazıtımız olasılıkla mezar anıtlarına ait mimari bloklar üzerindedir ve bu düşüncemizi destekleyebilecek niteliktedir. Fakat şöyle bir belirtme de yapmak durumundayız ki; bölge en azından mezar soygunculuğunun artması açısından Thrakia Bölgesi'nde olduğu kadar vahim durumda olmamalıdır. Çünkü Marmara Ereğli'sinde ele geçen Hıristiyanlık Dönemine ait bir mezar yazıtı Thrakia Bölgesi'nde mezar soygunculuğunu önlemek için artık beddua, lanetleme ve para cezası formüllerinin hepsini bir arada kullanma gereğinin ortaya çıktığını göstermektedir. Ayrıca bu caydırıcı ifadelerin kullanımının Hıristiyanlık döneminde de yoğun bir şekilde devam ettiği anlaşılmaktadır¹⁴.

Bu yazıtın çevirisi şöyledir: “ Eğer bir kimse bu mezara başkasını gömmeye cüret edecek olursa devlet hazinesine 1500 dinarlık bir ceza ödeyecektir; ayrıca, şayet bir kimsenin bu mezara herhangi bir zararı dokunacak olursa o kimsenin çocukları öksüz (yetim), karısı dul kalsın, ateşler içinde her türlü işkenceye maruz bırakılsın, azap ve ızdırap içinde ölsün (kötülerin elinde ölecektir). Ey yolcu güle güle geç! ”¹⁵.

İ.S. II. ve III. yüzyıllarda Batı Anadolu'nun özellikle kırsal kesiminde yaşayan kavimlerin dinlerine sıkı sıkıya bağlı oldukları anlaşılmaktadır. Dinlerine bağlı olan diğer bölgelerde olduğu gibi burada da tanrılar yerleşimin sahibi ve hükümdarı kabul edilmekteydi. Denilebilir ki; buralarda günlük yaşamı düzenleyen, haklıyı haksızdan ayırt edip koruyan, tarımsal bereketin bolluğunu

¹² Yine aynı bölgede tespit edilmiş ve aynı lanetleme formülünü içeren diğer bir mezar yazıtı için bkz. Malay 1982, no. 2; Malay 1987, s. 68, örn. 21.

¹³ Strabon XII, VII, 13; Strabon Phrygia kentlerinden bahsederken Themisionion'u da bölgenin kentleri arasında saymıştır.

¹⁴ Taşlıkloğlu 1961, s.16, no. 2, Res.5.

¹⁵ *Ibid*, s. 16

sağlayan ve tabi ki içine değerli ölü hediyelerinin konulduğu mezarları soygunculardan koruyan yerel tanrı ve tanrıçalardı. Daha da doğrusu tapınaklarda onlar adına hareket eden rahiplerdi¹⁶.

Bazı yazıtlar aracılığı ile tanrı ve tapınakların bireylerin haklarını korumak gibi dünyevi konularla da ilgilendiklerini öğrenmekteyiz. Yine mezar yazıtlarından anlaşıldığına göre; mezar soyguncuları kutsal asa önünde hesap vermek zorunda idiler¹⁷. Roma Dönemi'nde kırsal kesimde yaşayan insanlar herhangi bir haksızlığa uğradıklarında sıklıkla resmi makamlardan çok tapınaklara güveniyor ve dolayısı ile tanrılara sığınıyorlardı. Belki de dinlerine sıkı sıkıya bağlı olmanın getirdiği inançla tanrısal adaleti daha güvenilir, daha adaletli ve daha hızlı buluyorlardı¹⁸. Haksızlığa uğrayan mezar sahibinin yakınları durumu resmi makamlara bildirseler bile ki bazen hiç bildirmemekteydiler, suçlunun bulunması ve tanrılar tarafından cezalandırılması için tapınaklara sözlü ya da yazılı (*pittakion*) bir şikayette bulunurlar bazı durumlarda da tapınağa *ara* adı verilen bir beddua asarlardı. Bu şikâyetlerden sonra tapınak bir yargılama makamı görevini üstlenir ve tapınağa yukarıda belirtmiş olduğumuz kutsal asa (*skeptron*) dikilir ve duruşma bu asa'nın önünde yapılırdı. Sıklıkla bu kutsal mahkeme suçlunun itirafı ile sonuçlanıyordu. Suçlular yalan söyleyerek Tanrısal Öfke'yi daha da arttırmaktan korktukları için suçlarını kabul etmekten başka çare bulamıyorlardı. Çünkü tanrı için suçluyu belirlemek ve cezalandırmak hiç zor değildi. Bu kutsal mahkemeler sonucunda, suçun cezasız kalması mümkün değildi öyle ki suçu işleyen şahıs ölmüş bile olsa onun yakınlarının cezalandırılması söz konusu idi. Bu yargılamanın sonucuna göre tapınaklarda tanrılar adına hareket eden rahipler kişilere, işledikleri suçun büyük ya da küçük oluşuna göre Tanrısal Öfke'nin nasıl yatıştırılacağı hakkında bilgi veriyorlardı. Genelde bunlar, tanrının gücünün büyüklüğünün yazıldığı bir taş (*stela*) dikmek, tanrıya evrenin temel unsurlarını temsil ettiğini düşündükleri (yeraltını, yeryüzünü ve gökleri) üç hayvan adamak, tapınağa dolayısı ile rahibe yiyecek içecek getirmek ya da para vermek gibi eylemlerden oluşmaktaydı. Tanrısal Öfke'nin yatıştırılması için sunulan armağanlar (*Thymolysia*) rahipler tarafından belirlendiği için çoğu kez onların keyfi isteklerinden oluşabiliyordu. Fakat toplum ne kadar dindar olursa olsun tapınaklarda tanrılar adına hareket eden rahiplerin kimi mantıksız ve aşırıya kaçan talepleri bazı kesimlerde tepkiye yol açmakta idi. Belki de devrin pagan rahiplerinin acımasız inanç sömürsünden dolayı, o dönemde Anadolu'da yayılmaya başlayan tek tanrılı bir din yani Hıristiyanlık bu kadar rahat taraftar toplayabilmiştir¹⁹.

Mezar soygunculuğunu önlemeye yönelik ceza ve lanetleme formülleri ile bütün bu tedbirlere rağmen bu suçun işlenmesi durumunda nasıl bir yargılama yapıldığını ve suçlunun işlediği suçun sonucunda nasıl cezalandırıldığını ve suçunun kefareti resmi ya da dinsel yaptırımlara göre ne şekilde ödendiğini açıklamaya çalıştıktan sonra şöyle bir sonuca varmamız mümkün olmaktadır; günümüzde ortaya çıkarılan mezarların büyük bir bölümünün eski dönemlerde soyulmuş oldukları gerçeği düşünülürse bütün bu lanetleme, büyü ve para cezası içeren formüllerin ve suçun cezasız kalmamasının çok da büyük bir etki göstermemiş olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁶ Malay 1999, s. 8.

¹⁷ *Ibid*, s. 15. dipnot. 18; Strubbe 1997, no. 67.

¹⁸ Malay 1999, s. 15, dipnot. 17

¹⁹ Malay 1999, s.10-14.

BİBLİYOGRAFYA VE KISALTMALAR

- LANCKORONSKI, C. , 1890 : *Villes de la Pamphylie at de la Pisidie* II, Wien.
- MALAY, H. , 1982 : “New Inscriptions from Western Anatolia I”, *ZPE* 48, 255-260.
- MALAY, H. , 1987 : *Epigrafi*, İzmir.
- MALAY, H., 1999 : “Lydia’da Yerel Dinler ve Günah Çıkarma Yazıtları”, *Arkeoloji ve Sanat* 89, 8-15.
- MANSEL, A. M.- AKARCA, A., 1950 : *Perge’de Kazılar ve Araştırmalar*, Ankara.
- RAMSAY, W. M., 1895 : *The Cities and Bishoprics of Phrygia* I, Oxford.
- STERRETT, E. J. ,1883/84 : *An Epigraphic Journey in Asia Minor* (Papers American School of Classical Studies at Athens 2, 1883/1884).
- STRABON : Strabon, Coğrafya, Anadolu (Kitap XII, XIII, XIV), Çev.:A. Pekman, İstanbul 1987.
- STRUBBE, J. H. M., 1997 : *ARAI EPITYMBIOI* , Imprecations against Desecrators of the Grave in the Greek Epitaphs of Asia Minor. A Catalogue (Inscriften Griechischer Städte aus Kleinasien 52), Bonn.
- ŞAHİN, N. , 1995 : “Epigrafi ve Yunan- Latin Epigrafisi”, *Arkeoloji Dergisi* III, 7-33; (L. Robert, “ L’histoire et ses méthodes”, *Encyclopédie de la Pléiade*, s.453-497 isimli makaleden çeviri).
- TAŞLIKLIOĞLU, Z. , 1961 : *Trakya’da Epigrafya Araştırmaları* I, İstanbul.
- TAŞLIKLIOĞLU, Z. , 1971 : *Trakya’da Epigrafya Araştırmaları* II, İstanbul.
- ZPE : *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*.

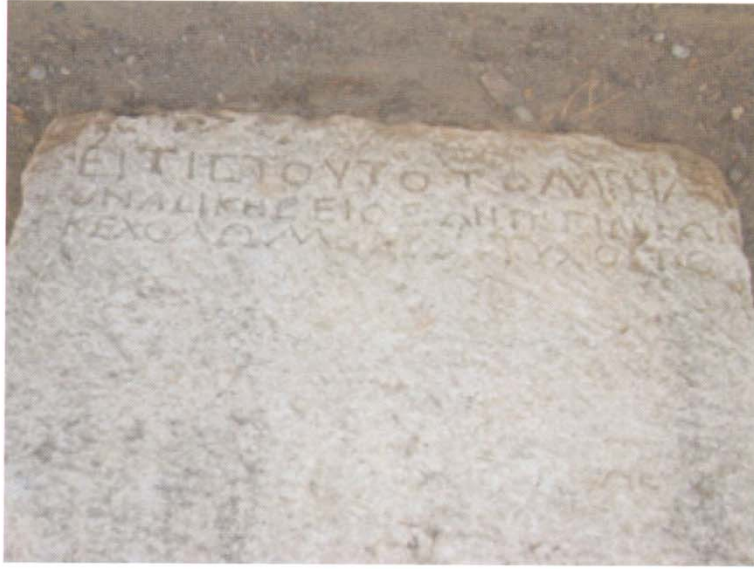

Res. 1

Res. 2

Res. 3

Res. 4

ISBN
978-975-6992-22-7

1. Acıpayam Sempozyumu
01-03 Aralık 2003

Editör
Yrd. Doç. Dr. Turgut TOK

Copyright © Pamukkale Üniversitesi

Tüm hakları saklıdır. Pamukkale Üniversitesi Rektörlüğü'nün yazılı izni olmaksızın bu kitap ya da kitabın bir kısmı herhangi bir biçimde yayınlanamaz.